

БОШКОВИЋЕВ БОРАВАК У БЕЧУ

ДРАГОСЛАВ СТОИЉКОВИЋ

*Универзитет у Новом Саду, Технолошки факултет,
Нови Сад, Бул. Цара Лазара I
E-mail: dragos@uns.ac.rs*

Резиме: Руђер Бошковић је од 5. априла 1757. до 4. марта 1758. боравио у Бечу где је био стручни вођа у име Република Луке у спору са Војводством Тосканом, која је на пограничној реци изградила бране које су изазивале поплаве на пољима Луке. Током тог боравка, Бошковић је написао своје монументално дело „Теорија природне филозофије“. У раду приказујемо разлоге и место место његовог боравка у Бечу.

Кључне речи: Руђер Бошковић, Теорија природне филозофије

1. УВОД

Руђер Бошковић (Дубровник, 18. мај 1711 – Милано, 13. фебруар 1787.) је био универзалан стваралац: филозоф, математичар, астроном, физичар, инжењер, хидролог, педагог, теолог, геолог, архитекта, археолог, конструктор, оптичар, дипломата, путописац, професор, песник и преводилац-полиглота. У раду се разматрају разлози и приказује место његовог боравка у Бечу где је био од 5. априла 1757. до 4. марта 1758.

2. СТРУЧЊАК-ХИДРОЛОГ У СПОРУ ЛУКЕ И ТОСКАНЕ

Република Лука (данас градић између Пизе и Фиренце) се обратила папи Бенедикту XIV с молбом да Бошковић преузме стручно вођство у њеном спору са Војводством Тосканом, чији је вођа био Леополд, други син аустријске царице Марије Терезије и цара Франца Јозефа I. Лука се жалила да је Тоскана на пограничној реци (некада Serezze, сада Serchio) изградила бране које су изазивале поплаве на пољима Луке. Спор је требало да реши аустријски цар. Бошковић је од 5. априла 1757. до 4. марта 1758. боравио у Бечу и након два пријема код цара постигао да се спор реши у корист Луке (Marković, 1968; Гледић, 2011 и 2014).

Бошковић је био укључен у јавни и културни живот Беча, упознао многе значајне личности и био обасјан њиховим поштовањем.

3. БОРАВИШТЕ У БЕЧУ

У Бечу је Бошковић првих дана боравио у исусовачкој *casa professa* (кући за професоре), а потом у тадашњем њиховом Колегијуму (касније самостан, Сл. 1), поред Исусовачке цркве (Сл. 2) и Старог бечког универзитета (Сл. 3), на тргу Dr. Ignaz Seipel-Platz у самом центру Беча (Сл. 4).

Слика 1: Исусовачки колегиј у коме је Бошковић становао.
(На спомен плочи је уписано погрешно време његовог боравка.)

4. КАПИТАЛНО ДЕЛО - ТЕОРИЈА ПРИРОДНЕ ФИЛОЗОФИЈЕ

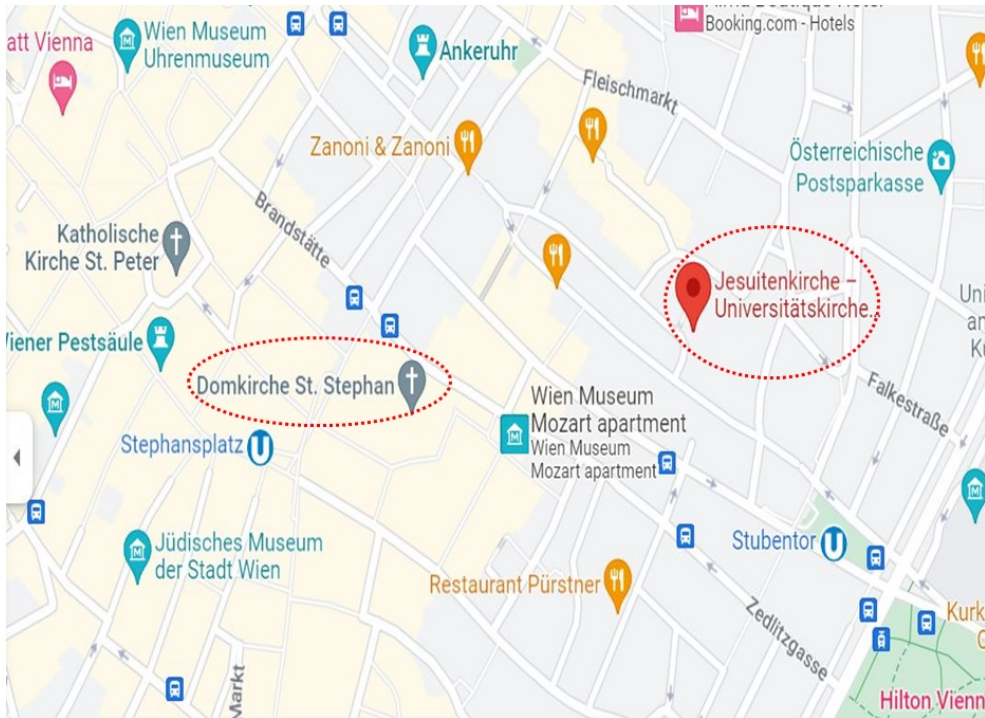
Ипак, најважније је то што је у Исусовачком колегију завршио писање свог капиталног дела „**Philosophiae naturalis theoria redacta ad unicum legem virium in natura existentium**“, чије је прво издање штампано у Бечу 1758. и прештампано 1759. О томе сведочи спомен плоча десно поред врата на Сл. 1.

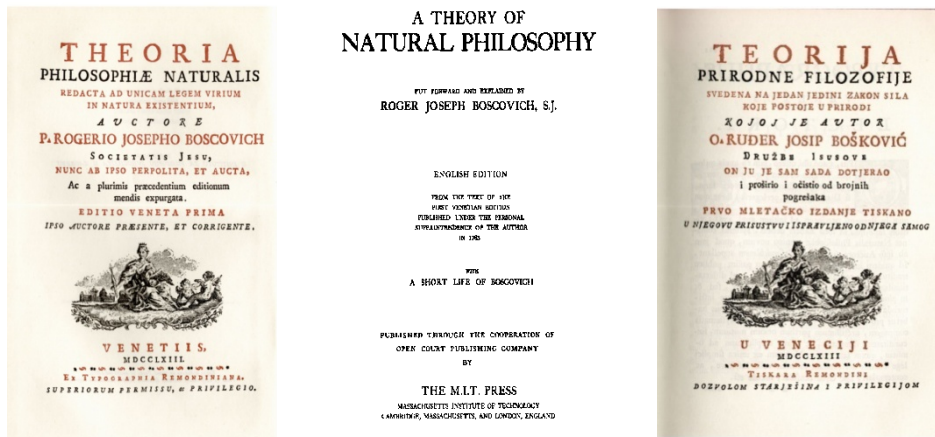
Слика 2: Исусовачка црква (*Jesuitenkirche*), позната и као Универзитетска црква (*Universitätskirche*). Грађена је од 1627. до 1631. Под утицајем раног барока, цркву је преуредио Андреа Поцо између 1703. и 1705. (Десно од цркве је Исусовачки колегиј)

Слика 3: Стари Бечки универзитет су изградили исусовци од 1623. до 1627. Данас је Аустријска академија наука. Налази се лево од цркве, наспрам Исусовачког колегија.

Слика 4: Исусовачка (језуитска) црква је у самом центру Беча.

Слика 5: Прво издање Бошковићевог капиталног дела „Теорија природне филозофије“ је настало у Бечу 1758, а горње слике приказују наредна издања.

Друго издање, под промењеним називом **“Theoria philosophiae naturalis redacta ad unicum legem virium in natura existentium”**, издато у Венецији 1763. (Сл. 5 лево) је преведено на енглески као **„A Theory of Natural Philosophy“**; постоји издање на латинском и енглеском (Open Court, London, 1922.) и само на енглеском (The Massachusetts Institute of Technology, M.I.T. Press, Cambridge, 1966, Сл. 5 средина). Издавач двојезичног издања на латинском и хрватском **„Теорија природне филозофије сведена на један једини закон сила које постоје у природи“** је Liber, Загреб, 1974. (Сл. 5 десно).

4. ЗАКЉУЧАК

Сва ова издања Теорије су брзо распродата и играла су важну улогу у развоју науке у претходним вековима, а имају и данас. Истакнимо само мишљење нобел-овца Леона Ледермена да је Бошковић „ишао испред свог времена“ и сматра: „Његова теорија била је непотпуна и ограничена, али замисао о честицама које ће имати полупречник једнак нули и изгледати као тачка, а ипак стварати око себе 'поља сила' **кључ је за целокупну модерну физику**“ (Ledermen, 1998).

Литература

- Gledić, V.: 2011, *Ruđer Bošković*, Образовни sistem „Ruđer Bošković“, Beograd, 85.
Гледић, В.: 2014, *Руђер Бошковић очи ка звездама*, Штампар Макарије (Београд) и Ободско слово (Подгорица), 89.
Ledermen, L., Terezi, D.: 1998, *Božija čestica*, Sfinga, Beograd, 345.
Marković, Ž.: 1968, *Ruđer Bošković*, Dio I, 372-403.

BOSCOVICH'S STAY IN VIENNA

From April 5th, 1757 to March 4th, 1758, Roger Boscovich stayed in Vienna, where he was an expert and leader on behalf of the Republic of Luka in its dispute with the Duchy of Tuscany, which built dams on the border river which caused floods in the fields of Luka. During that stay, Boscovich wrote his monumental work "Theory of Natural Philosophy". In the paper, we show the reasons and place of his stay in Vienna.

Key words: Roger Boscovich, Theory of Natural Philosophy